

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRÜ VE BİLGİ EDİNME DEĞERLENDİRME KURULU ÜYESİ DOÇ. DR. YUSUF SARINAY İLE BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU ÜZERİNE

Sayın Genel Müdür ile Arşiv Dünyası'nın bir önceki sayısında ülkemiz açısından çok önemli bir eksiklik olarak değerlendirilen "Millî Arşiv Kanunu" ve bu konuda yapıları hazırlık çalışmalarını konuşmuştuk. Bu çalışmalar neticesinde, ülkemizin, Arşivcilik Mesleğinin ve bu meslekle istigal edenlerin neiler kazanacağıı işlemiştik. Ancak Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nu bu sayımızda dosya olarak ele almaya planladığımızdan, raportaımızın bu konu ile ilgili kısmını yayınlamamıştık. Aynı zamanda Sayın Genel Müdürün Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu üyesi olması da vermiş olduğu bilgileri bu sayımız için ayrıca değerli kılmaktadır.

MUSTAFA ÇAKICI-Mümin YILDIZTAŞ

- *Genellikle gelişmiş ülkelerde yasalaşan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, ülkemizde de kabul edilerek yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu kanun hangi amaçla çıkarılmıştır?*

Bilindiği gibi, ülkemizde 9 Ekim 2003 tarihinde 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkarılmış, 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı 1. maddesinde de belirtildiği gibi "demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarını..." sağlamaktır.

Görüldüğü gibi kanun, bilgi edinme hakkını demokratik ve şeffaf bir yönetimin gereği olarak görmektedir. Kanun aynı zamanda kamu yönetiminde hesap verebilirlik kavramının yerleşmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Zira toplumların demokratikleşmesi, öncelikle saydam yönetim anlayışının ve hesap verebilirlik ilkesinin yerleşmesine bağlıdır.

Günümüzde 50'den fazla ülkede uygulanan Bilgi Edinme Hakkı aynı zamanda Türk kamu yönetiminin

çağdaşlaşması açısından da önem taşımaktadır. Çağdaş kamu yönetimi toplumun ihtiyaçlarına duyarlı, kamu hizmetlerine ilişkin süreçleri ve yöntemleri standartlaştıran bir yönetimdir.

- *Adı geçen kanunun tüm gerçek ve tüzel kişileri ilgilendirdiği anlaşılmakta ve hatta yabancı gerçek ve tüzel kişilere de belirli sınırlar içerisinde yararlanma imkânı tanımaktadır. Yeni açılımlar sağlayacağı şüphesiz olan bu kanunun toplum ve fertler açısından önemi nedir?*

Bilindiği gibi, kanunun 4. maddesinde tüzel ve gerçek her kişinin kanunda belirtilen istisnalar hariç, bilgi edinme hakkına sahip oldukları hükme bağlanmıştır. Devlet ile toplum arasındaki bağların daha güçlü hale getirilmesi ve halkın talep ve beklentilerine devletin cevap verebilmesi açısından bu kanunun önemi büyüktür. Devlet, kişilerin hak ve hürriyetleri kullanması ve bu hak ve hürriyetlerin toplumda yerleşmesi açısından da Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile önemli bir adım atmıştır.

Diğer taraftan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu vatandaşlarımızın iyi yönetim hakkını istemeleri için de büyük bir aşama olacaktır. AB Temel İnsan Hakkı Şartı içinde de yer alan iyi yönetim hakkı, insanların kendilerini yönetenlerden adil, tarafsız, hukuka bağlı, hesap veren, etkili ve verimli çalışan, ahlâkî kurallara uygun, yolsuzluklardan uzak ve sınırlı ülke kaynaklarını israf etmeyen bir kamu yönetiminin sağlanmasını öngören temel bir insan hakkıdır. İşte Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, ülkemizde iyi yönetim hakkının gerçekleştirilmesi için gerçek ve tüzel kişilerin bilgi edinmelerinin önündeki engelleri büyük ölçüde kaldırmıştır.

- *Kanun bilgi edinme başvurularında belli sürelerde bilgi veya belgeye erişimi öngörüyor. Bu süreler içinde erişim her zaman mümkün olabilecek mi?*

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 10. maddesi Kurum ve kuruluşların başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyasını vermesini öngörmektedir. Kanunun 11. maddesine göre de kurum ve kuruluşların; başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye

erişimi 15 iş günü içinde sağlayacağı belirtilmektedir. Ancak istenen bilgi ve belgenin, başvuru kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması gibi daha uzun bir süreye ihtiyaç gösteren hallerde, bu süre 30 iş günüdür. İdarenin başvuruyu reddetmesi halinde bunun gerekçesini ve buna karşı itiraz yollarını da cevabına eklemesi gerekir. Kanunun 13. maddesine göre, Bilgi Edinme isteğinin 16. ve 17. maddelerde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde Kanunun 14. Maddesine göre oluşturulan Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edebilir. Kurul bu konudaki kararını, 30 iş günü içinde vermek zorundadır. Ayrıca, kurum ve kuruluşlar, Kurulun istediği her türlü bilgi ve belgeyi on beş gün içinde vermekle yükümlüdür.

Bütün kurum ve kuruluşlar bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve süresi içinde sonuçlandırmak amacıyla gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.

- *Etkin ve doğru bir şekilde bilgi ve belgeye erişimin sağlanması için kurum ve kuruluşların gerekli tedbirleri almasından bahsettiniz. Bu tedbirleri biraz açar mısınız?*

Ülkemizde bilgi toplama, derleme, envanter hazırlama ve düzenli bir arşiv tutma alanında bazı yetersizlikler bulunmaktadır. Bu sebeple kurum ve kuruluşların bilgi edinme başvurularına bu yetersizlikleri bahane ederek olumsuz cevap vermelerini önlemek amacıyla, kanun ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin esas ve usuller hakkında 27 Nisan 2004 tarihinde yayınlanan yönetmelikte alınması gerekli tedbirler açıklanmıştır. Bu tedbirler kısaca şunlardır:

1) Kurum ve kuruluşlar bilgi edinme başvurusuna konu olabilecek bütün bilgi ve belgeleri tasnif edecekler, belge kayıt, dosyalama ve arşiv düzeniyle ilgili gerekli tedbirleri alacaklardır.

2) Görev ve hizmet alanları ile ilgili bilgi ve belgelerin konu ve birimlerine göre kurum dosya planlarını hazırlayacaklardır.

3) Bilgi Edinme hakkının kolaylaştırılması için kurumsal internet sayfası oluşturacaklardır.

4) Kurum ve kuruluşlar bilgi edinme hakkının etkin ve hızlı bir şekilde kullanılabilmesi ve belgelere erişimin zamanında sağlanabilmesi amacıyla bünyelerinde bilgi edinme birimleri oluşturacaklardır.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ilgili yönetmelikte de detayları belirtilen bu tedbirleri yerine getirebilmek için mutlaka nitelikli arşivcilere ihtiyaç duyacaklardır.

- *Adı geçen tedbir ve düzenlemelerin şu anda yürürlükte olan mevzuatla sonuçlandırılması mümkün müdür? Mümkün değilse mevzuata ne tür ilaveler yapılabilir?*

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun etkin bir şekilde uygulanması, özellikle kamu yöneticilerinin bu kanunu uygulama konusunda inancı, istekli ve samimi olmalarına ve bu anlayışla yukarıda belirtilen düzenlemeleri gerçekleştirmelerine bağlıdır.

Diğer taraftan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun sağlıklı bir şekilde uygulanması, yasada belirtilen temel ilke ve esasları uygulayacak ve bu yasal güvenceyi sağlayacak kurumsal yapıların bütün kamu kuruluşlarında oluşturulmaları ile mümkün olacaktır. Bu boşluk bizim yeni Arşiv Kanunu tasarılarında, üzerinde hassasiyetle durduğumuz gibi bütün kamu kurum ve kuruluşlarının bünyelerinde birim ve kurum arşivlerini kurmaları ile doldurulabilecektir. Dolayısıyla bu kanun tasarı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulanmasını tamamlar mahiyette olacaktır. Nitekim batı ülkelerinde de arşivler, AB müktesebatından olan bilgi edinme hakkı ve haber alma hürriyeti gibi konuların temelini oluşturmaktadır.

- *Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulanmasını göstermek üzere çıkarılan yönetmelik, Kurum ve Kuruluşların Bilgi Edinme Birimleri tesis etmelerini de düzenlemektedir. Sayın Genel Müdür, sizin de kurumunuzda, bir bilgi edinme birimi oluşturduğunuzu biliyoruz. Bu büro etkin çalışabiliyor mu?*

Bilindiği gibi, Genel Müdürlüğümüz Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi devlet belgelerini muhafaza ve tasnif eden ve sonunda yerli ve yabancı araştırmacılara bilimsel hizmet veren bir kurumdur. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkmadan önce de kanunun öngördüğü hizmetleri yerine getiren bir ihtisas kurumudur. Genel Müdürlüğümüz bu hizmetleri layıkı ile yerine getirebilmek için internet üzerinden tasnif ettiği belgelerin kataloglarını bütün dünyaya yayınlamış, araştırma mevzuatındaki düzenlemeleri gerçekleştirmiştir. Ayrıca, bilgi edinme başvurularının internet üzerinden yapılabilmesi için gerekli teknik düzenlemeleri de yapmış bulunmaktadır. Dolayısıyla Genel Müdürlüğümüzde mevcut olan Araştırma Hizmetleri Şube Müdürlüğümüz hem bilim adamlarına hizmet vermekte hem de bilgi edinme başvurularına gerekli cevabı zamanında ve eksiksiz olarak vermektedir.

- *Teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.*